

Naslov članka/Article:

PILOTI V SLUŽBI DOMOVINE ALI KAKO DIJAKOM ODSTRETI POGLED V ZANIMIVO PRETEKLOST

*PILOTS SERVING THEIR COUNTRY OR HOW TO REVEAL A
GLIMPSE OF AN INTERESTING PAST TO SECONDARY SCHOOL
STUDENTS*

Avtor/Author:

Bojana Modrijančič Reščič

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Zgodovina v šoli št. 1/2022, letnik 30

ISSN 1318-1416

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2022

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/zgodovina-v-soli/>

Bojana Modrijančič Reščič,
Šolski center Nova Gorica, Elektrotehniška in računalniška šola

PILOTI V SLUŽBI DOMOVINE ALI KAKO DIJAKOM ODSTRETI POGLED V ZANIMIVO PRETEKLOST

Bojana Modrijančič Reščič,
Nova Gorica School Centre, School of Electrotechnology and Computer Science

PILOTS SERVING THEIR COUNTRY OR HOW TO REVEAL A GLIMPSE OF AN INTERESTING PAST TO SECONDARY SCHOOL STUDENTS

IZVLEČEK

Prispevek ponuja pogled v preteklost, ko je bilo leteti kot ptica nekaj nepojmljivega. Človek je sicer že od nekdaj stremel k odkrivanju novega, neznanega, zapletenega, poskušal je in izboljševal, a je želel tudi uspeli, preseči svoje moči in uresničiti svoje sanje, čeprav so se marsikateremu posamezniku zdele neuresničljive. Ne samo da se je o teh dogodkih govorilo, pisalo, v 21. stoletju so nastala tudi literarna dela, ki so zelo aktualna med mladimi, med srednješolci. Fantom pomenijo pogled v skrivnostni svet tehnologije, v svet, v katerem človek zna in zmore doseči in preseči svoje sanje. Ali kot bi rekla pisateljica Snežana Brumec, avtorica romana *Eden izmed nas*, naj bo srednješolskim bralcem Lojze Klemenov oz. njen Knap, kot mu sama pravi, vzor, kako morajo slediti svojim sanjam.

Ključne besede: literarna dela, resnični dogodki, sanje, letalstvo, najpogumnejši letalci

ABSTRACT

The article provides an insight into the past when flying like a bird was unimaginable. People have always aspired to discover something new, unknown, complex; they tried and improved, but they also wanted to succeed, to exceed their capabilities, and realize their dreams, even though many thought they were unachievable. Not only were these events talked and written about, but in the 21st century, literary works have also been created that are very popular among young people, among secondary school students. To boys they provide a glimpse of the mysterious world of technology, of a world in which people are able to achieve and surpass their dreams. Or, to quote the writer Snežana Brumec, author of the novel *Eden izmed nas* [One of Us], readers in secondary school should use Lojze Klemenov or her "Miner", as she calls him, as a role model for how to follow their dreams.

Keywords: literary works, true events, dreams, aviation, bravest airmen

UVOD

Slovenščina na strokovni šoli potrebuje vedno nove izzive. Dijakom je knjige nadomestila moderna tehnologija, ki jim sporoča zeleno hitro ter tako, da jim ni treba brskati po publikacijah, kar po njihovem mnenju povzroča stres in izgubo dragocenega časa. Menijo tudi, da je tak način zbiranja informacij popolnoma zastarel. Dejstvo, da mogoče podatki, ki jih dobijo, niso točni, jih ne obremenjuje. S knjigo se težko sprijaznijo, z branjem pa sploh. Zdi se jim dolgočasno, ne ljubi se jim razmišljati o napisanem. A marsikdo rad prisluhne resničnim dejstvom, zapisanim v literaturi. V času pandemije, ko je pouk v živo nadomestil računalnik, so nekateri dijaki spoznali, da branje knjig ni slabo oz. jih spominja na pouk v šolski učilnici. »Če imate kaj za brati, nekaj, kar ne bo dolgočasno?« so spraševali. Kot profesorica slovenščine vem, da jih pritegnejo dela, napisana po resničnih dogodkih. In ker gredo iz šole domov mimo kipa, posvečenega Edvardu Rusjanu v Novi Gorici, sem se spomnila na pilote. Literarni deli *Eden izmed nas* ter *Zadnji polet »Maggiejinih hlačk«* sem ponudila v branje dijakoma 2. in 3. letnika strokovne šole, smer tehnik računalništva. Pripraviti sta morala predstavitev prebrane dela v obliki govornega nastopa v računalniških programih PowerPoint ter Word. Besedna zveza *Maggiejine hlačke* je najprej vzbudila spakovanje in posmeh, češ, le o čem bomo brali. Ob dejstvu, da je to letalo, so postali nejeverni, naslov *Eden izmed nas* pa je ponujal dejstvo, da je nekdo, ki se zlije z okolico.

ZAČETKI LETALSTVA IN NAJPOGUMNEJŠI LETALCI

Že od nekdaj je ljudi vznemirjalo letenje, saj so hoteli biti podobni pticam, ki svobodno letajo in lahko preletijo velike razdalje. Njihova krila ter tudi krila netopirjev in žuželk je preučeval že Italijan Leonardo da Vinci, oče vseh letalskih pionirjev, v 15. stoletju. Izdelal je načrte za *mahokrilec* oz. letalno napravo, ki s krili izvaja udarne gibe: »*Krila naj bi premikal človek z močjo mišic.*« (Fritz, 2016, str. 7) Njegovi načrti so kazali tudi na padalo, jadralno letalo in nekakšen helikopter. Na začetku 19. stoletja je *leteči krojač* iz Ulma, Albrecht Berblinger, preučeval ptičje letenje in si želel zgraditi letalno napravo. Iz svile, vrvi in ribjih kosti je zgradil t. i. jadralnega zmaja. Ko je poletel čez Donavo, je žal strmoglavil. Otu Lilienthalu pa je uspelo jadрати nekaj metrov nad zemljo s svojim jadralnim letalom, zgrajenim iz vrbovja ter blaga. Ko je ob pogledu na bele štorke razmišljal, kako se lahko te velikanke obdržijo v zraku, je spoznal, da je to mogoče le s pomočjo kril, ki pa morajo biti izbočena. Z bratom Gustavom sta nato z lesenim parom kril opravila prve letalne poskuse. Lilienthal je svoja plovila izboljševal, a je leta 1896 zgrmel na tla z višine 15 metrov in umrl. Tehnološka revolucija pa je prinesla marsikaj zanimivega. Leta 1903 je poletelo prvo motorno letalo na svetu, za kar sta bila zaslužna brata Wright. Model sta izdelala po igrači – majhnem letalu s propelerjem –, ki jima jo je podaril oče. Ker sta vedela za strmoglavljenje Lilienthala ter za dejstvo, da njegova plovila v zraku niso bila dovolj stabilna in da se jih je komaj dalo upravljati, sta hotela razviti vodljivo letalo, »*ki bi ga poganjal motor*« (prav tam, str. 36). Njun Flyer I je bil predhodnik vseh motornih letal – dvokrilnik, zgrajen iz lesa, z napetim blagom na nosilni površini, motor pa je poganjal dva propelerja. »*Prvo letalo še ni imelo prave pilotske kabine.*« (prav tam, str. 38) A letala so morali upravljati šolani piloti, tisti pogumneži, ki so stremeli k vedno večjim dosežkom. Charles Lindbergh je leta 1927 preletel Atlantski ocean, ko je bil star le 25 let. Pot od New Yorka do Pariza je bila dolga 33 ur in pol, boril pa se je tudi s slabim vremenom in utrujenostjo. Kasneje je letel tudi v Mehiko, na Japonsko in Kitajsko, njegova žena Anne pa ga je spremljala kot kopilotka ter radiotelegrafistka. A niso bili samo moški pogumni pri letenju, tudi Amelia Earhart

je leta 1928 z dvema kolegom preletela Atlantski ocean. Sama je leta 1932 poletela z enomotornim letalom v Evropo, a je morala zaradi tehničnih težav in slabega vremena zasilno pristati na severu Irske na pašniku. Leta 1937 pa si je želela obleteti svet, a se je zanjo in za kopilotom izgubila sled nad Pacifiškim oceanom. Amy Johnson pa je leta 1930 sama poletela od Anglije do Avstralije. Že kot dekle je bila prava divjakinja – drzna in uporniška. Kupila si je dvokrilnik, ki je imel en sedež in odprto pilotsko kabino. Čeprav je njen prvi učitelj letenja dvomil o njenih sposobnostih, je dobila pilotsko dovoljenje in se izšolala za mehaničarko. A ji je prezgodnja smrt pri poletu nad Anglijo prekržala načrte. Njeno letalo je zaradi neurja strmoglavilo nad reko Temzo.

EDEN IZMED NAS OZ. CERKNIČAN KLEMENOV LOJZE

Leta 1909 je z dvokrilnim letalom poletel Edvard Rusjan, prvi Slovenec, ki je dvignil v zrak 6-letnega Alojzija Knapa. Deček se je z očetom udeležil letalske prireditve v Gorici. Izkušenemu pilotu je tedaj zašepetal, da bo postal pilot tudi sam. Že ko je dobro shodil, je začel opazovati stvari, ki so padale. Presenečen je bil nad letenjem kokošjega perja v kokošnjaku. Plezal je na stole, mize, celo po lestvi na kozolec, čeprav je otrokom mati zabičala, da tega ne smejo početi. Otožnost, ki se mu je zrcalila v očeh, je kasneje v njegovem življenju opazila le natakarcica Vera v kantini, čedno dekle ter hči srbskega vojaškega oficirja in priseljene Slovenke.

Kot 18-letni mladenič je odšel v podoficirsko šolo v Krajujevac; želel je postati pilot. Poslovil se je od domačih, v srce pa je zaklenil spomin na umrlo bratca in sestrico. Počena prečka na lestvi jima je onemogočila, da bi ga še vedno opazovala, kako se na kozolcu posveča svojim letalnim vragolijam. Šolo je končal z odliko, v vojašnici na vojaškem letališču v Zemunu, v kateri se je šolal za pilota lovca in oficirja lovske eskadrilje, pa mu je zavidal kolega Glodić. Knap je bil lep, posvečal se je tudi predpisani telovadbi. Glodića pa je že v najstniških letih zaznamovala nesreča, ki mu je iznakazila obraz. Postal je pravi hudič, zavedal se je, da bo ostal brez dekleta. Usmeril se je v kariero, v oficirski čin, a pozabil, da ga je iznakazil ukaz nekega oficirja. »Knap pa je bil tako dober pilot, da je Glodića kaj hitro prisilil, da se je iz napadalca spremenil v branilca.« (Brumec, 2020, str. 19) A Knap je bil v zraku prepričan vase, sicer pa umirjen človek, ki je rad zapisoval v svoj dnevnik, medtem ko so preostali piloti obiskovali kantino. Spoprijateljil se je z Ledovskim, ostarelim pilotom in nadzornikom letališča, ki ga je vlada v Beogradu po zlomu carske Rusije sprejela v sestavo vojske Kraljevine Jugoslavije. V zameno je moral Ledovski sprejeti novo državljanstvo ter nižje delovno mesto. V Knapu je videl prihodnost zelo sposobnega pilota. Ker sta oba stremela k višjim ciljem, nista opazila spletke, ki sta jo pripravljala komandant ter Glodić. Prvi ni prenesel Ledovskega, ki je bil nekoč general, sam pa je bil le podpolkovnik. Imel je tudi hudobno mater, ki sta jo zanimala le red in čistoča, kar je vcepila tudi sinu. Glodić pa bi rad za kariero in pohvalo storil vse. V dogajanje pa se je vmešala tudi lepa gimnazijka Bela, dekle iz ugledne in premožne beograjske družine, ki jo je Knap opazil na letalskem mitingu. Želela je študirati umetnost, narekovala je tudi življenjski slog v mestu, saj je bila oblečena po pariški modi: »Bela je imela prefinjen občutek za lepo in zdelo se je, kot da ima naraven čut za grandioznost, ki jo je povzdigoval nad povprečje.« (prav tam, str. 28) Njene prijateljice so vedele, da je dekle vedno poseglo po stvareh, ki so bile zanje nedosegljive. Promenada je zaljubljenca

Pokopališče v Cerknici – zadnji dom pilota Alojzija Knapa.
(Foto: Bojana Modrijančič Reščič.)

pomenila vse. In čeprav je nad njeno šolo Knap izvajal akrobacije z letalom, jo je njena družina želela poročiti s prijateljem iz otroštva Vojmirjem, uspešnim beograjskim poslovnežem. Slednji je spoznal, da pilot ni Belina muha enodnevnica, pač pa bi zanj žrtvovala tudi plese, kino, modne salone, gledališče in opero ter visoko družbo. A tudi Knapa je skrbelo, da je nepomemben, brez visoke izobrazbe, čeprav je postal oficir: »Izpit je opravil z odliko, z vrhunsko predstavo na nebu, v kateri je združil samozavest, rutino in strokovno dovršenost letenja.« (prav tam, str. 92) Kljub pomislekom je Belo poskusil zasnubiti po starem slovenskem ženitovanjskem običaju s pomočjo posredovalca oz. mešetarja Ledovskega. Gnala ga je ljubezen, a je kmalu spoznal, da se ne zna gibati v visoki družbi – služkinja mu je namignila, s katero žličko naj zajame kocko sladkorja. In ko je slednja padla v kavo, mu je oškropila uniformo. Plehka družba, v kateri so šteje le puhlice in denar, se je začela krohotati. Knap pa se je zavedel, da je izgubil Belo, a izgubil je tudi veselje do letenja. Ne samo da je moral v vojašnici ostati zaradi komandantovih muh in Glodičevega izdajstva, grozilo mu je celo, da bo obsojen, ko se je znašel v priporu. Vojmir je uporabil svoje zveze – pilot bo moral oditi iz vojske in se vrniti domov. A vse načrte tedaj prekriža mednarodno letalsko tekmovanje vojaških pilotov v rušenju balonov. Moral bi nastopiti Glodič, ki je le dan pred tekmovanjem spoznal, da zahtevni nalogi ne bo kos. Vskočiti je moral Knap, ki pa ni letel že več mesecev. Nadrejeni so verjeli, da bo Kraljevino Jugoslavijo popeljal do zmage. Čeprav je Knap presešel samega sebe, se je njegovo letalo Avia H 33 E zarilo v valove. Klemenov Lojze se ni več zavedel, da se je tako sklenila usoda, ki jo je ob njegovem rojstvu videla vaščanka, prerokovalka Mara.

Nagrobna plošča Knapovim na cerkniškem pokopališču. (Foto: Bojana Modrijančič Reščič.)

ODZIVI DIJAKOV TER VLOŽEK PROFESORICE SLOVENŠČINE

Dijak 2. letnika smeri tehnik računalništva, ki je prebral literarno delo, je sošolcem povedal, da mu knjiga ob začetku branja ni bila zanimiva. A kmalu je ugotovil, da mu je Knap zelo podoben: »Ko se je pilot ogrel za stvari, je to naredil do konca in pravilno; rad je imel svobodo, ki mu jo je omogočalo letenje, meni pa vožnja z motorjem. Njegovi starši so se mi zdeli zelo prijazni, saj sta mu želela le najboljše. Nasprotno pa je bilo pri komandantu, ko je bila mati zelo stroga do čistoče in reda, tudi tepla je svojega sina, če se tega ni držal. Zato se mi zdi tudi komandanta škoda. Mogoče bi se stvari drugače obrnile. Če bi bila mati prijaznejša, bi bil tudi on prizanesljivejši do Knapa. Da je bila Bela zaljubljena vanj in ne v Vojmirja, me ne preseneča, saj sta bila že od nekdaj prijatelja. Za Glodiča pa sem mislil, da je samozavestnejši, vendar se je izkazalo, da je klonil pod pritiskom mednarodnega tekmovanja. Konec me je presenetil, saj je Knap zmagal brez vaje in takoj po zmagi strmoglavil, kar je po mojem mnenju storil nalašč, saj je vedel, da z Belo ne bosta nikoli srečna. Na kratko, zgodba je zelo zanimiva, in kar mi je všeč, je to, da je napisana po resničnih dogodkih. Predlagam jo vsem, ki imajo radi vojaške ali resnične zgodbe.«

Sama pa sem ob tem dijakom povedala, da sem prisluhnila Knapovi sorodnici, pisateljici Snežani Brumec v Bovcu, tudi avtorici knjige *Eden izmed nas*. Bila je ena izmed t. i. Beletrinih trubadurjev. Literarni dogodki so po Sloveniji potekali med majem in oktobrom 2021 in so bili del programa Literarne prireditve, ki ga je sofinancirala Javna agencija za knjigo Republike Slovenije. Povedala je, da je bil Alojzij Knap oz. Klemenov Lojze, moj Knap, kot mu pravi, brat njene stare mame. Ko je iz Cerknice odšel

v Beograd, je šel po svoje sanje iz otroštva. Avtorica je prepričana, da pilot ni ničesar obžaloval, da pa je verjel v usodo in ne v naključja. Sama ima njegova dnevnik ter album fotografij. Zapisoval si je vse, zamolčal je le tragedijo bratca in sestrice. Dopisal je pogovor z mamo, ki ji je odprl srce, ko je opravil oficirski izpit in bil izbran za člana vojaške delegacije, ki je z vojnim letalom Kraljevine Jugoslavije odletela na delovni obisk v Ljubljano. Tedaj je »skočil« domov. Mama mu je ob tem povedala, da ji je umrlo osem otrok, in če bi se o vsem tem spraševala, bi že zdavnaj odšla. Knap je tudi ljubiteljsko fotografiral letala. Bil je zaprt človek, zato ga razen slovenskega pilota Kalška ni imel nihče zares rad. Tudi nečimrna Bela ne, ki si je raje izbrala Cannes, saj je bila prepričana, »da ji vse najboljše preprosto pripada in da se mora zanjo uresničiti takoj« (prav tam, str. 123). Avtorica je tudi omenila, da so ji bili ljubi vsi junaki v romanu, saj jih je poskusila razumeti, zakaj so se tako obnašali. Le Bele ne mara, saj meni, da je zaradi nje njen sorodnik zašel v težave. Bela je imela možnost izbire, a se je odločila za odhod v tujino in ne za ljubezen. Za svojega dragega ni naredila prav ničesar. Primerja jo z Daisy v romanu *Veliki Gatsby* avtorja Francisa Scotta Keyja Fitzgeralda. Avtorica Brumec je še zaključila, da je bil njen sorodnik srečnež, saj je živel svoje sanje.

ZGODOVINSKI IN SLOVENISTIČNI CILJI UČNE URE

Vsekakor je bila za dijake šolska ura slovenščine poučna tako s slavističnega kot tudi z zgodovinskega vidika. Nadgradili so svoje znanje, saj jim Alojzij Knap ni bil znan. Poznali pa so Edvarda Rusjana, ki je bil v romanu tudi omenjen, saj njegov kip stoji sredi Nove Gorice. Razmišljali so o Kraljevini Jugoslaviji, nepojmljiva pa je bila zanje vest, da je šel v prejšnjem stoletju kmečki fant z velike kmetije v daljni Beograd, kar »ni bilo poceni, pa tudi vsakdo si tega ni mogel privoščiti«. Ob tem so se seznanili s človekovimi svoboščinami, skušali razumeti preteklost, spoznavali vpliv tehnologije na vsakdanje življenje. Posegli so tudi na področje sodelovalnega učenja. Zaznali so pripadnost evropski identiteti. Ko so sošolcu postavljali vprašanja, so razvijali sporazumevalno zmožnost v slovenskem knjižnem jeziku. Tako so ustvarili sporazumevalne dejavnosti, in sicer sprejemalno (poslušanje in branje) ter tvorbo (govorjenje in pisanje). Zavedali so se, da je slovenski jezik temeljna prvina njihove državljske identitete, kar je skupaj s književnostjo tudi najpomembnejši del slovenske kulturne dediščine. S pomočjo učitelja so opazovali in razčlenjevali besedila, tako pa utrjevali in nadgrajevali svoje znanje o značilnostih besedilnih vrst, povedi in besed. Razvijali so tudi lastno samopodobo.

Spominska plošča pionirju slovenskega letalstva Edvardu Rusjanu v Novi Gorici. (Foto: Bojana Modrijančič Reščič.)

ZADNJI POLET »MAGGIEJINI HLAČK« OZ. TUJI PILOTI PONOVO MED SLOVENCİ

Domovini je služil tudi ameriški pilot Joe Maloney. Še ne 20-leten se je leta 1943 pridružil svojim tovarišem, da bi postal letalski strelec bombnika. Usposabljal se je v različnih rekrutskih centrih ZDA, svojo bazo pa je našel v južni Italiji na letališču Fortunato Cesare pri mestu Lecce oz. v deželi vina in oljk. Tam je med civilisti vladala lakota; otroci so pred menzo brskali po kantah z odpadki. Piloti pa so vedno kaj pustili na pladnju po obrokih, čeprav je vojna policija prepovedala hraniti civiliste. Vendar je bil Lecce tudi

podjeten kraj, saj so domačini za denar prodajali pijačo in ženske ter preprodajali orožje. Na cvetno nedeljo 2. 4. 1944 so morali z bombnikom B-24 liberator poleteti nad avstrijsko mesto Steyr, saj je bil njihov glavni cilj napada tovarna krogličnih ležajev Daimler-Puch Wälzlagerwerke. Ko je posadka zavila domov, sta jo presenetila nemška črna lovca messerschmitta. Bombe, imenovane tudi hudičeva jajca oz. metuljčki, so zadele »Maggiejine hlačke« – bombnik, ki je imel na nosu letala naslikano izzivalno damo. Desetčlanska posadka je izskočila, saj je letalo začelo izgubljati hitrost ter višino. Kmalu se je zrušilo na travnik ob gradu Gracarjev turn blizu Šentjerneja. V vasi Podgrad pod Gorjanci pa se je zadrževal štab Cankarjeve brigade. Preden je Joe Maloney izskočil, se je spomnil na pripovedovanja o civilistih, ki zavezniške vojake pretepaajo do smrti. In upal je, da ga bodo našli Nemci: »Bolje, da gre v ujetništvo kot pa med jezne, z vilami oborožene domačine, česar se je vedno bal.« (Zink, 2019, str. 117)

Ameriško vojno letalstvo namreč ni dovolj seznanilo pilotov, kdo so njihovi zavezniki. Novo mesto je imelo več kot 700 dobro opremljenih nacističnih vojakov in več kot 1000 vojakov bele garde. Na drugi strani Gorjancev pa je bilo v Beli krajini osvobojeno ozemlje, ki so ga zasedali partizani. Pilote so kmalu opazili Nemci ter partizani. Slednji so bili veseli, da jih je veter obrnil v njihovo smer. A začel se je boj s časom. Partizani so iz zrušenega letala pobrali mitraljeze in radijske postaje, aluminij iz letalskega trupa so stopili v skritih podzemnih delavnicah in iz njega izdelali jedilni pribor, pladnje. Kmetje so dele trupa predelali v vrata ali stene za kokošnjake. Joe je na svojo grozo najprej naletel na žensko z vilami. Ponudil ji je padalo, saj je slišal, da so jugoslovanski kmetje iz padalske svile šivali bluže, spodnje perilo, celo poročne obleke. Fantič mu je ponudil čutaro vina, dva partizana pa sta ga pripeljala do župnišča, kjer je pojedel polento. In počutil se je izjemno zapuščenega. A stekla je že partizanska reševalna akcija – Cankarjeva brigada je po radiu obvestila zaveznike o pilotih, a novica ni dosegla poveljstva zavezniških sil v Bariju v Italiji. Joejeva družina je celo dobila obvestilo, da je sin pogrešan v akciji, kmalu je veljal za padlega. Partizani so jih primerno obuli in oblekli, da piloti niso bili preveč vpadljivi. Joe se je zavedel, da partizani predstavljajo komunizem, »ki je bil tako kot fašizem zakleti sovražnik vsake svobodne in demokratične družbe sveta« (prav tam, str. 143). Reševalna akcija pilotov in spremljajočih partizanov je potekala v strogi tišini; podnevi so imeli le kratke postanke. Cilj je bil letališče pri Bosanskem Petrovcu, od koder bi poleteli v svoje oporišče v Italiji. Kmalu je Joe dobil krvave žulje na nogah, ki so se mu kasneje okužili. Obleka je bila polna uši. Spoznaval je, da je bil partizanski boj dobro organiziran, imel pa je tudi močno podporo prebivalcev. A za petami so jim bili že Nemci, ustaši ter četniki. V Drvarju so ostali dva dneva, brivec jim je celo ponudil britje zastonj. Ljudje še sami niso imeli kaj jesti, a so skušali poskrbeti za sestreljene pilote. Ti so bili na poti že 26 dni, Joe pa ni mogel več hoditi. Partizanski zdravnik je sumil na začetek gangrene ... V hudi megli jih je letalo C-47 le odpeljalo v Italijo, oboroženi nemški padalci pa so se maščevali nad prebivalci Bosanskega Petrovca in jih pobili. Joe se je po koncu vojne vrnil domov, leta 1993 pa je obiskal Slovenijo in se spomnil preteklosti: mladenke z vilami, ki si je iz padala sešila bluzo, ponovno se je tudi srečal s starko, ki je nekoč njim, pilotom na begu, ponudila pijačo.

Spomenik Edvardu Rusjanu
v Novi Gorici.

(Foto: Bojana Modrijančič Reščič.)

ŠOLSKA URA S CILJI IN ODZIVI

Odziv dijakov je bil presenetljiv. Ne le da so ob predstavitvi sošolca ponovno slišali o krizi demokracije ter političnem položaju v Evropi, torej o nacizmu ter komunizmu, pač pa so tudi razmišljali, zakaj je vse to predstavljalo svojevrstno nevarnost. Tako so razumeli, kako je preteklost vplivala na sodobnost. Skušali so spoznati, kaj je mlade fante gnalo v boj za domovino, kako velika je bila njihova narodna zavest v preteklosti. »Tokrat niso razmišljali o možnostih, da se ne boš vrnil živ, da vojne ne boš preživel, pač pa si se pogнал v neznano, da si le pripomogel k uspehu. Odločnost in odločenost mladih fantov, da bodo zmagali, je bila neverjetna. Danes bi bilo drugače, če bi nas domovina potrebovala. Bi zmogli vse pustiti, postati eden izmed mnogih, da bi prispevali k zmagi?« so razmišljali sošolci pripovedovalca 3. letnika smeri tehnik računalništva. Tudi bralec literarnega dela je bil presenečen nad dobrodušnostjo in nesebičnostjo domačinov, ki so pilotom ponujali hrano, »ko še sami niso imeli kaj«. Vedno je grozil tudi sovražnik. Pripovedovalec je bil presenečen nad dejstvom, da so se tudi tuji vojni piloti znašli na slovenskih tleh, predvsem pa da so se ponovno vrnili v naše kraje in zopet srečali ljudi, ki so jim pomagali v težkih časih. Dijaki so ob zgodovinskih dejstvih tako nadgrajevali tudi znanje slovenščine, saj so spraševali v zborni slovenščini, dodali svoj komentar, predvsem pa so prebirali odlomke iz knjige in o njih razmišljali ter tako sodelovali s sošolci.

SKLEP

Srednješolci strokovne šole so v času pandemije covida-19 posegli po branju knjig, saj moderna tehnologija ni zadostila njihovim željam. Kot profesorica slovenščine sem mladim ponudila v branje tista literarna dela, ki so spregovorila o resničnih dejstvih oz. znanih in neznanih junakih, ki so krojili zgodovino letalstva. Za Edvarda Rusjana so slišali, Alojza Knapa so spoznali z branjem, Joe Maloney pa jim je pomenil tistega junaka, ki je slovensko željo *pomagati* ponesel v Ameriko ter tamkajšnje ljudi opomnil, da nismo neznani prebivalci planeta. Šolska predmeta zgodovina ter slovenščina sta se ob branju prepletla – dijaki smeri tehnik računalništva so s pomočjo knjig sledili vplivu tehnologije na posameznika ter preostale ljudi, odstirali slovensko kulturno dediščino in tako nadgrajevali svoje védenje ter znanje. S pomočjo sporazumevalne zmožnosti v slovenskem zbornem jeziku so oblikovali tudi lastno samopodobo. Učitelj pa je ob tem dodal svoj del – pogovor s pisateljico, ki je zapisala življenjsko zgodbo svojega sorodnika. Z osebno izkušnjo je tako dodatno motiviral dijake, da bodo tudi v prihodnje posegli po knjigah, v pogovoru s svojimi sošolci pa ob interpretaciji izmenjali izkušnjo branja.

VIRI IN LITERATURA

- Brumec, S. (2020). *Eden izmed nas*. Ljubljana: Beletrina.
- Fritz, S. (2016). *Najpogumnejši letalci: kratka zgodovina letalstva*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Katalog znanja. Slovenščina* (2010). Srednje strokovno izobraževanje.
- Katalog znanja. Zgodovina* (2007). Srednje strokovno izobraževanje.
- Zink, Ray E. (2019). *Zadnji polet »Maggiejinih hlačk«*. Ljubljana: ZRC SAZU.